

st de treuren-
staande in de
vromen.
maar dat doet
hebben, maar
ing. Hij kende
oor tot in der
rijken. Ze zul-
gaan.
et het lichaam
ze komen in
uwige dood.
ampzaligheden
oof in de Here
en? Wandelen
we in Hem en
des HEREN
nacht? Want
we hem mooi
van de dag.
zouden leven,
dilige Geest, in
Here Jezus
n de raad der
ondaren, noch
de wereld te
laat ons eten
en wij.
kerk zijn. Ze
Zodat alleen
HERE vreest.
cht de zonden
evenen van de
eld het leven
gelukzaligheid
ft, gij en uw
ze wegen, dan
eens tot ons
weg van Mij.
th. 7:23).
IERE zeggen:
eëft het Ko-
ndlegging der
H. J. J.

LIJK LEVEN

lijkheden van
hebben. En zo
neen, dat zal
hebben zowel
hij kan maar

dat zal even-
a. als iemand
ring") in een
De één kan
en blijft. De
van de zaken
ukkelijke cri-
ings zelfs iets
inzake de met
opgekomen en
ste commissie
neeleft, weet,
ling van de
g hier zeggen,
e mensen, die
dan ook, be-
ben gekregen,
nik te maken
gaan met alle
n wantrouwen
et de synode;
elen onder de

aeadviserende
t, hebben, en
leen maar ad-
geen dominee-
rgadering; de
slissen. Maar
dat kunnen
besluiten, hun
en, (waarover
zijn ze dus

alleen voor adviesdiensten aan-
gewezen.

Nu is dit de nieuwe regeling, die te Kampen ge-
volgd is, dat hoogleraren geen lid van de commissie
zullen zijn. Ze kunnen aan zo'n commissie worden
„toegevoegd“.

Dat is één bepaling.

De tweede is, dat hoogleraren, die geen lid van de
commissie zijn, dan ook niet namens haar kunnen
rapporteren.

Beide besluiten zijn nieuw: Kampen heeft daarvan
de primeur.

Welnu, op dit punt zetten wij onze kritiek in. We
herhalen, dat de Kamper primeur ons voor de kerken,
wij voor de goede gang der synodes, ongewenst lijkt.
We herhalen ook, dat hoogleraren helemaal niets voor
zichzelf verlangen, en dat ze volstrekt niet zuur zul-
len kijken, als de kerken de Kamper primeur zullen
bestendigen tot ik weet niet hoe lang. Wie het zo
laten wil, doe het, wie er aan morrelen wil, ga zijn
gang, wie het nog weer anders wil, doe zijn best. Elke
wal keert tenslotte toch weer het schip, en er zijn van
die questions brûlantes in bepaalde perioden, die men
rustig moet laten „branden“, zolang de „winter“
duurt. Alleen maar: hoogleraren „zijn er ook nog“.
Ze zullen zelf hebben te beslissen, of ze een bepaalde
positie aanvaarden, ja, dan neen. Niet onder het as-
pect van: hoe komt ons beetje waardigheid tot gel-
ding? Maar onder het andere: hoe kunnen we onze
tijd het beste besteden in dienst van de kerken, en
aan een synode, die ons een dienst vraagt, die dienst
bewijzen op de meest profijtlijke manier, zonder op
zij te gaan voor onnodige misverstanden of dwaze
vooroordelen, waarvan de bestendiging maar neer-
komt op schade voor de goede gang van zaken, in
kwesties, waarin men toch eenmaal gemengd is?

Welnu, mijn mening is deze, dat hoogleraren, die
werk hebben te verzetten, en geen last hebben van
enige beroepsijdelheid, verstandig doen, in de toe-
komst, door op die manier niet meer in regel-
matige coöperatie met een commissie mee te werken,
als haar „toevoegsel“.

Ik stel de kwestie zo: adviseurs moeten in een ad-
viescommissie (in een adviescommissie!) lid kun-
nen zijn in volle adviescommissierechten, of anders
zeggen: ik heb mijn werk op de studeerkamer, en zal
wel in de volle synode zeggen, wat ik te zeggen heb.

Want waarom komt de nieuwe regeling neer?

Hierop: je wordt wel, terwijl „het volk“ toeziet, in
een commissie gemengd, en je wordt dus wel, terwijl
iedereen meeleeft, aangediend als adviserende in de
kwesties van commissie-nummer-zoveel, en je wordt
wel verzocht, dag in dag uit in zo'n commissie de
papierassen te bestuderen, en te vertellen: zo zie ik de
zaak, maar je mag niet in de adviescommissie
meestemmen over de vraag: wat zal DE COMMISSIE-
van-advies aan de synode adviseren? En bij verschil-
van-mening, kun je niet een minderheidsnota indienen
op je eentje, noch een minderheidsnota van een groep-
je commissie-leden mee ondertekenen. Je wordt wel
gebruikt, en het kost je wel dagen en dagen tijd, en
er wordt wel een beroep gedaan op je inzicht, en je
bereidheid-om-te-helpen, maar als puntje bij paaltje
komt, en dat in kwesties, waar het volk, dat nu een-
maal — terecht — erin gemengd wordt, scherp toe-
ziet („wat zou hij ervan zeggen?“), dan word je op
dood spoor gerangeerd. Je stemt niet mee inzake het
advies, dat je zelf hebt mogen helpen vormen: je
heeft adviseur, maar je mag niet eens in het advi-
seren meestemmen om het oordeel der commissie
vast te stellen. En als je een afwijkende mening hebt,
kun je die niet in een rapport ter synode brengen in
qualiteit van adviseur-commissielid: je bent geen lid
der commissie, en als je een minderheidsnota zou
willen geven, zou men mogen zeggen: meneer, u is
niets gevraagd, en u moet de synode niets op-
dringen.

Natuurlijk weet je dat zelf ook, en daarom doe je
niets. Maar als je meent, dat het mis gaat, dan mag
je hoogstens mondeling wat bezwaren indienen in de
volle synode; de kans, om de synode te dwingen op
schriftelijke argumenten in te gaan, en ten overstaan
van die argumenten zich nog eens te beraden, is ver-
keken.

Dit is vernederend, tenminste binnen het raam der
feitelijke invitatie.

Maar dat is niet erg: je moet wat kunnen ver-
dragen in een nerveuze periode.

Maar het is steriel. En bespottelijk.

En dat is wel erg.

Later meer.

K. S.

*: Thijs Booy en de leerformules

In synodocratische kringen is grote onrust verwekt
door de boeken van dhr Thijs Booy (en mr A. Bouman).
Onze lezers zijn op de hoogte gehouden, en herinneren
zich, dat wat Thijs Booy schreef, een zeer publieke tar-
ting is van de „rechtverleugel“ in de synodocratie door
de „linkervleugel“. Dat komt zo van zulke „vleugels“.

Al is de officiële synodocratie tot nu toe even oost-
indisch doof (nu het deze man geldt) als ze het was
tegenover de Leenhouts, die openlijk bewees (en dat
reeds zeer vroeg) niets te moeten hebben van bepaalde
leerformules, die aan allen bindend opgelegd zijn (met
welk opleggen men in '44 duizenden weggejaagd heeft),
toch is er officieus wel degelijk verzet gerezen. Zo heeft

ds H. Veldkamp een brochure geschreven contra het
jongste boek van Thijs Booy (ook daarvan kregen onze
lezers kennis). De Veldkamp schreef: „Eerherstel van
de jeugd“.

Nu zal Thijs Booy binnenkort daarop antwoorden;
misschien is het antwoord al van de pers, als dit num-
mer verschijnt. Angewoond door... de Toornvliet, die
jaren lang contra ons maar nu pro Thijs Booy is (in een
blad waaraan ook de namen van dr G. M. den Hartogh
en van dr H. N. Ridderbos verbonden zijn), zal hij een
verweerachtchrift contra ds Veldkamp schrijven.

U raadt de titel nooit.

Die luidt: „... En alle jeugd is Gods jeugd“.

Ja, ja.

En dan moet men bedenken, dat wij allemaal uit de
kerk zijn gejaagd, omdat we niet „het zaad des ver-
bondes“ wilden houden voor „wedergeboren“.

Deze keer geen „overvalwagens“, geen synode, geen
bambrievens, geen rapporten, geen Haagse heren met of
zonder telegram, om aan te klagen. Wel geleuter over
onze synode.

Hoe lang duurt dat daar nog allemaal?

K. S.

*: Fantasia Burculiana

Ds J. D. Boerkoel heeft destijds zich doen kennen als
een belezen man, schrijver van uitstekende buitenlandse
overzichten, bekwaam stylist. Maar sedert hij zich heeft
laten belezen door enkele strategieën, die achter een
strategisch aanlepen, en zich heeft opgemaakt om een
kraantje nog wat leven in te blazen, dat de groten in de
synodocratie aan de kleintjes overlaten, a.h.e.t., is het
met hem mis. Hij schrijft allerlei nonsens na, die de
kleintjes rondstrooien en die de groten niet met een fors
schel uit met de onzin! de kop indrukken.

D. E. C. heeft er al enkele zeer nuttige dingen over
gezegd.

Via „De Rotterdammer“, waar het „actuele geluid der
kerken“ soms vervangen wordt door wat piepgeluidjes
van kerkisten, kreeg ik kennis van volgende fantasia
Burculiana:

.....K. S. levert een puntig aangespitst dilemma:
niet bij ons? dan in de hel.....

Daarop komt het dilemma neer.

Welzo, ik sta toch nog altijd weer verwonderd over
het gemak, waarmee deze kringleiders zich wijs maken,
dat wij van elk verstand beroofd zijn. Misschien zal én
ds Boerkoel en de actuele-geluiden-versterker van De
Rotterdammer zeggen: maar stond er dan niet zo iets
in dat verslagje van je eigen rede-Theol. Hogeschooldag?

Ik zou antwoorden: stél eens, dat ik het de moeite
waard zou vinden me in de pers uit te laten over 'n School-
dag waar ik geen voet binnen de deur wil zetten, dan
zou ik toch wachten op een tekst of een betrouwbaar
verslag. En als ik een zinnetje zou lezen, waaruit ik zou
moeten opmaken: dat klinkt, alsof de man zijn verstand
kwijt is, dan zou ik denken: het verslag is zeker niet
betrouwbaar. En als ik me een keer vergaloppeer, en ze
tonen het aan, dan heb ik, meen ik, teruggenomen wat
ik schreef. Maar hoewel ik in De Reformatie al duidelijk
heb gezegd: dit verslagstaartje, waaruit ds Boerkoel
citeert, en waarop hij „bouw“ is niet van mij, komt
toch de actuele-geluiden-rubriek van De Rotterdammer
het plaatje met de Fantasia Burculiana rustig afdraaien.

Wanneer krijgen we eens de plaat te horen van onze
Decca-dienst, waar is opgenomen de tekst van de tegen
Grijdanus en ettelijke anderen gehanteerde kerkelijke
formulieren, dat zij die in de openbare zonden van art.
79—80 K.O. blijven — zoals Grijdanus en die ettelijke
anderen, geen deel hebben in Christus' rijk? K. S.

ZENDING EN EVANGELISATIE

„De Bijbelse grondslagen van de Zending“

Het opschrift boven dit artikel is de titel van een
rapport, uitgebracht aan de Nederlandse Zendings-
raad door een theologische studiecommissie ad hoc.

Gezien de voorhistorie en de inhoud van het rap-
port moest de titel eigenlijk anders luiden. Nu denkt
men: 't Gaat over de vraag, of zending volgens de
Schrift geboden is. Maar hoewel deze vraag ook wel
ter sprake komt, wil het rapport eigenlijk over iets
anders handelen. Over deze vraag: Is de HUIDIGE
WERELDZENDING, die ook de methode van de „to-
tale aanpak“ (comprehensive approach) volgt, over-
eenkomstig de Schrift? Het: „de Zending“ in de titel
wil dus ook zeggen: de tegenwoordige zendingprak-
tijk van sociale, agrarische, culturele evangelie-ver-
kondiging. Het rapport wil betogen, dat dergelijke
vormen van zending op grond van Gods Woord te
verdedigen zijn. Het heeft dus veel overeenkomst in
doelstelling en inhoud met het proefschrift van dr A.
G. Honig. Hieronder moge een en ander volgen over
de wijze, waarop dit rapport tot stand kwam en de
inhoud ervan.

ONTSTAAN.

Het rapport begint met te zeggen, dat eerst na de
oorlog het bestaansrecht van allerlei „hulpdiensten“
werd aangevochten. In sommige kringen werd name-
lijk een — tussen prediking en evangelie-verkondiging
geplaatst. In kringen, waar men niet zover wenste
te gaan, ontstond „behoefte aan een bijbels gefun-
deerd antwoord op de vraag of en in hoeverre ook
sociale arbeid tot de legitieme taak der Zending ge-
rekend mag worden“. Begin 1949 werd door de z.g.
J a v a - C o m m i s s i e „samengesteld uit vertegen-
woordigers van de Directie der Ver. Ned. Zendings-
corporaties en Deputaten van de Zending der Gere-
formeerde Kerken“ deze vraag aan de Ned. Zendings-

raad voorgelegd. In die zelfde tijd, aldus het rapport,
bereikte het moderamen van de N.Z.R. het besluit van
de „Gereformeerde Kerken (onderh. artikel 31 der
D.K.O.)“ om niet tot de N.Z.R. toe te treden, „omdat
de bij de N.Z.R. aangesloten kerken en corporaties
een andere zendingsofopvatting huldigden dan die wel-
ke in deze kring als schriftuurlijk werd aanvaard“.

Dit bracht het moderamen van de N.Z.R. ertoe om
een commissie te benoemen, die zich zou bezig hou-
den met de vraag of sociale arbeid, door de zending
verricht, gewettigd was. Na het Zendingcongres van
10—13 Mei 1949, waar o.a. dr Jansen Schoonhoven
refererde over: „Het Evangelie voor het gehele leven“

OP EN OM 'T KERKPLEIN

De trouwboekjes der dominees krachtiger bindmiddel dan 't boek van onze trouwe God?

„Het kerkelijk vraagstuk in Nederland“ — als we
dat nu eens zo noemen mogen — heeft een proeve
van oplossing gevonden. Op het voormalige eiland
Urk. Aldaar is het geschied. Althans zo we het Chr.
Nationaal Weekblad „Het Urkerland“ onder redactie
van K. H. van Urk te Urk mogen geloven. Dit blad
bericht op 26 October 1951 dat de Christelijke Gere-
formeerde Kerk ter plaatse in cand. C. de Hartog
een nieuwe dienaar ontving. Behalve de bevestiging
ds Laman, Chr. Geref. predikant te Rotterdam, na-
men aan de handoplegging deel ds R. Kok, predikant
van de Gereformeerde Gemeente te Veenendaal en
ds Van Kooten, Ned. Herv. predikant te Brandwijk
en voorts nog ds Van Doorn, Chr. Geref. predikant
te Ermeloo en ds Van Minnen te Huizen (N.H.).
Waaruit we kunnen zien, dat op Urk en eveneens te
Ermeloo en te Huizen (N.H.) en te Rotterdam de
kerkelijke grenzen zijn verlegd. Te Urk zouden ook
de plaatselijke predikanten, de Hervormde, de Syno-
dalistische en de Gereformeerde dominee aan de
plechtige afzondering tot de dienst (Hand. 13:3)
wel hebben mogen deelnemen, als..... Ja, als het
trouwboekje van die heren maar in orde was geweest!
Als zij maar evenals ds R. Kok van Veenendaal en
ds Van Kooten van Brandwijk met de nieuwe dominee
van Urk verzwagerd geweest waren. Want ds Kok
is de schoonvader en ds Van Kooten de zwager van
de bevestigde Urker predikant. Daar in de Christe-
lijke Gereformeerde Kerk te Urk is deelname aan de
handoplegging geoorloofd..... op vertoon van het
trouwboekje. Door de kracht van dat trouwboekje
der dominees vallen de kerkmuren. En ontstaat,
althans voor de duur van de plechtigheid, die geschied-
de onder een open Bijbel, een familiäre oecumene.

Deputaten voor eenheid onder Gereformeerde be-
lijders, benoemd door de jongste synode der Christe-
lijke Gereformeerde Kerken, kwamen in hun laatste
missive aan onze deputaten op te merken, dat er bij
de Gereformeerden een kerkbegrip gevonden werd,
dat voorshands een steen op de weg tot hereniging
was. Zouden ze hun aandacht niet óók eens richten
op..... Urk? En in verband met wat daar geschiedde
bedenken, dat onze Heiland ons geleerd heeft, dat
de eenheid der kerk juist niet gelegen is in de
trouwboekjes der discipelen, maar in Het Boek van
Gods Trouw? „Zie, mijn moeder en mijn broeders.
Want zo wie de wil mijns Vaders doet, die in de
hemelen is, die is mijn broeder en zuster en moeder“.
Matth. 12:49, 50.

En bijaldien het mocht gebeuren, dat die deputaten
aan de oecumene-van-de-trouwboekjes aandacht be-
steedden, dan zou een toetsing van de Urker beves-
tigingspreek wellicht ook haar nut mogen hebben.
Deputaten hadden óók bezwaren tegen de preiking
in de Gereformeerde Kerken. Het zou van belang zijn
die bezwaren concreet te horen. We luisteren gaarne.
Het is ook in dezen een vriend die ons onze feilen
toont. Maar men steke ook de hand in eigen boezem.
Ds Laman bevestigde de candidaat te Urk met de
tekst: „Heere, God mijns heeren Abrahams, doe haar
mij toch heden ontmoeten“. Gen. 24:12a. Hetgeen
geschreven staat van Eliëzer, de Damascener. Het-
welk overgebracht werd op de dienaar des Woords,
„die de Bruid van Christus moet opzoeken“.

Nu, dat noemen wij allegorische exegese.

Dus: géén exegese.

Geen uitlegging der Schrift.

Maar in-leg-kunde.

Also geschiedde het te Urk.

In het jaar onzes Heren 1951.

In het jaar, waarin een generale synode van De
Gereformeerde Kerken in Nederland middels hare
deputaten bericht ontving dat er vooralsnog van de
zijde der Christelijke Gereformeerde deputaten ern-
stige bezwaren waren tegen vereniging.

Vanwege: 1. Het kerkbegrip;

2. De prediking.

Bijna verzuchtte ik: hadden we maar méér trouw-
boekjes!

Maar alzo zou verzuchten mijn vléds.

Ik blijf geloven de eenheid der kerk.

De steeds wórdende eenheid, wordend door Het
Boek van de Trouwe God.

D. E. C.

en waarop „theologische verschillen” duidelijk aan de dag kwamen, werd door de N.Z.R. een theologische studietoelating commissie benoemd, die over deze zaken had te rapporteren. Hierin namen zitting: Dr. Jansen Schoonhoven, voorzitter; dr. Blauw, secr.; prof. dr. Bavinck, prof. dr. Boendermaker, dr. K. J. Brouwer, dr. J. van der Linden, dr. Rasber, prof. dr. Herman N. Ridderbos, prof. dr. Sevenster, prof. dr. Vriezen, ds. A. Meyers, dr. B. N. Oosterhof (= dr. B. J. Oosterhoff, chr. geref.), prof. dr. Van Unnik waren verhinderd tot de commissie toe te treden.

Enkele opmerkingen hierover:

1e. Welke kringen het waren, „die de Zending wilden terugroepen tot haar eigenlijke en enige taak, de verkondiging van het Evangelie”, wordt in het rapport niet gezegd. Het is mogelijk, dat hier gezinspeeld wordt op twee artikelen van prof. dr. Zuidema in Geref. Weekblad, 4e jaarg., no. 35 en 36, die ook in dr. Honig's proefschrift aangevallen worden (Heroriëntering in de zendingsroeping. De zelfbegrenzing der zedende Kerken). Indien dit zo is, komt binnen korte tijd de consciëntie-kreet van dr. Zuidema voor de tweede maal onder vuur.

2e. In het rapport wordt het besluit van de synode van Amersfoort genoemd. Het komt ons voor, dat de overwegingen, die de synode tot zulk een besluit leidden wel wat summier zijn weergegeven. De synode van „onze” kerken besloot NIET toe te treden, op grond van de volgende overwegingen:

OMDAT:

a. deze Raad op een in felle andere grondslag staat dan onze Kerken;

b. deze Raad ten doel heeft o.a. het vertegenwoordigen van de Nederlandse zending in haar geheel bij de Internationale Zendingraad (statuten art. 1, sub 1), welke zonder nadere keur alle zendingscorporaties wil verenigen en onjuiste opvattingen heeft inzake de taak der zending op sociaal en politiek gebied, en ook als teken van verbondenheid met de Wereldraad van Kerken in alle officiële stukken voortaan spreken zal van „Internationale Zendingraad in associatie met de Wereldraad van Kerken”;

c. al deze organisaties worden gedreven door een eenheidsstreven, waarin geloof en ongeloof verbonden worden”.

Deze uitspraak is dus de commissie, die rapporteren moest, onder ogen gekomen. Waarom is zij niet vollediger vermeld? Waarom werden de bezwaren tegen de oecumenische samenwerking en de vage grondslag niet genoemd? Wat Amersfoort-1948 deed, was zich aansluiten bij het rapport van Arnhem-1930, dat feitelijk dezelfde bezwaren noemde. De N.Z.R. had goed gedaan, het besluit van onze kerken eens duidelijk te publiceren. Helaas zijn we in Nederland nog lang niet zover, dat bezwaren tegen de oecumenische actie (bron van veel onschriftuurlijk gedrijf) serieus genomen worden. Als de doofpot niet gehanteerd kan worden, dan vermag het caricaturiseren wel veel. Jammer, — het is allebei onchristelijk, dus onwetenschappelijk.

3e. Als we letten op de rapporteurs, dan vinden we daaronder verschillende, die reeds zeer sterk vóór comprehensive approach geposterd waren op het moment van hun benoeming. Was het niet beter geweest andere figuren te kiezen? Bijvoorbeeld prof. Zuidema en ds. A. Bikker, die zich beide in zendingskringen tegen de comprehensive approach gewerd hebben? We krijgen de indruk, dat de commissie enigszins eenzijdig was samengesteld.

INHOUD.

Het rapport begint met te handelen over: „De plaats der zending in de heilsopenbaring”. Wie het uitvoerige werk van prof. Herman Ridderbos: „De Komst van het Koninkrijk” kent, die zal het niet moeilijk vallen om de auteur van dit stuk te herkennen. Verschillende uitdrukkingen uit bewust werk (het perfectum praesens en het futurum, blz. 391, 392; de overeenkomst tussen Dan. 7 en Matth. 28, blz. 395; het onderhouden, terein, dat op een langere periode wijst, blz. 325) komen we ook in het rapport tegen. Betoogd wordt, dat de plaats van de zending in de heilsopenbaring bepaald is door het volbrachte werk van Christus en de voltooiing

approach. Tegenover bezwaarden betoogt het rapport, dat Christus ook discipelen uitzond om het evangelie te verkondigen EN daemonen te bannen, ziekten te genezen. Zie o.a. Matth. 10; Luc. 9; Marc. 16; Rom. 15: 18, 19. Een vraag wordt opgeworpen: Zijn medische, sociale, paedagogische arbeid niet van een andere orde? „Domineren daarin de liefde van Christus, de kracht des Heiligen Geestes — of is het veeleer de moderne cultuur, gedreven door menselijke ratio? Stelt de Zending door al deze arbeid tekenen van het koninkrijk Gods of jaagt ze hierbij slechts naar idealen van humaniteit?”

Hierop wordt geantwoord: De liefde tot Christus dringt de zending tot medische verzorging, culturele verheffing. Al deze arbeid is nodig voor de ontplooiing van gezins- en gemeentelieven, opdat de christenen beeldridders Gods kunnen zijn. De evangelieprediking op het zendingsterrein kan niet zonder begeleiding van daadwerkelijk hulpbetoon en onderwijs.

De „jonge” en „oude” kerk zal zich verantwoordelijk moeten weten voor al dit werk. De ambtelijke vergaderingen zullen de coördinatie van alle op de kerstening van het gehele leven gerichte krachten moeten bevorderen. De kerkelijke ambtsdragers zullen echter de uitvoering van verschillende projecten aan het gemeenschapsleven moeten overlaten. De verkondiging van het evangelie zal niet alleen zakelijk, maar ook in de organisatorische groepering van christelijke activiteiten in het middelpunt moeten staan.

BEOORDELING.

In het kort mogen nu enige opmerkingen over de inhoud van dit rapport volgen.

Allereerst merken we op, dat in dit rapport veel gemist wordt, wat er zeker in had moeten staan. Al noteren we dankbaar, dat gesproken wordt over zending als planting der kerk, met het gebruiken van deze voetlaanse term kunnen we thans niet tevreden zijn. De huidige voorzitter van de Int. Zendingraad, dr. John A. Mackay, heeft destijds het slagwoord gevormd: Laat de Kerk de Kerk zijn. Maar wat is hiermee bedoeld? De Here vergadert Zijn kerk door Zijn Woord en Geest tot 'n nieuwe gemeenschap, 'n nieuwe koinonia. Maar Zijn Woord wordt niet altijd zuiver gepredikt, er zijn ook onschriftuurlijke vormen van gemeenschap. Het doel der zending is heel bepaald: planting der WARE kerk.

Het is volkomen waar, dat „de zending” bepaald wordt door Christus' werk in verleden en toekomst. Maar dit maakt juist haar zeer waakzaam. Immers, Zijn werk in het verleden was: Zijn kerk bevoegdheid geven om met autoriteit Zijn evangelie te proclameren. De discipelen hadden de heidenen te leren, hoe zij in het huis Gods moesten verkeren. En vóór hen lag de dag des Heren: dan zou het óórdeel komen en beginnen bij het huis Gods. Verleden en Toekomst van Christus bepalen het Heden van de zedende kerk. Maar dwingen ook om trouw te zijn bij de zendingsarbeid. Alle kerk- of zendings-bouwswels, die niet gegrond zijn op het fundament Jezus Christus, worden door Zijn vonnis weggestormd. „Lerende hen onderhouden, alles wat Ik u geboden heb” — ds. Wielenga heeft er tijdens de Schooldag terecht op gewezen — slaat op de arbeid der trouwe kerk om de ware leer te verbreiden in de heidenwereld. De „jonge kerken” moeten leren waarachtig confessioneel te zijn. Het rapport had dit accent moeten geven. Juist nu, in deze oecumenische eeuw.

Eveneens had gewezen moeten worden op de kracht

Psalm 7: 11-18

Vertaling N.B.G.

Mijn schild zal bij de HERE wezen,
hen, die oprecht van hart Hem vrezen,
verloft Hij van de haat en spot;
rechtvaardig Rechter is mijn God.
En wil zich iemand niet bekeren,
dan wet Hij 't zwaard om hem te slaan,
Hij spant zijn boog, legt op hem aan.

Zijn wapens zal Hij op hem richten,
zijn pijlen maakt Hij vuur'ge schichten,
Zie, zwanger van het onheil zucht
hij, die met onrecht werd bevrucht,
en niets dan leugen zal hij baren.
Hij valt in zijn verborgen garen,
want op zijn hoofd keert 't onheil weer,
zijn kwaad komt op zijn schedel neer.

Ik zal de HEER met psalmen prijzen,
de Allerhoogste eer bewijzen,
Ik loof naar zijn gerechtigheid
de naam des HEREN 't allen tijd.

A. v. B.

van dit werk in Zijn toekomst. Enerzijds wijst de Schrift er op, dat de ontplooiing van Gods koninkrijk tijd behoeft: de kerk mag zich beijveren om het leven der volkeren om te vormen naar Christus' geboden. Anderzijds wordt Christus verwacht: dit bewaart voor eenzijdig cultuuroptimisme (social gospel), „voor een „comprehensive approach”, waarbij het „comprehensive” hoofdzakelijk betrokken wordt op de materiële behoeften en de boodschap van verzoening en vergeving te loor gaat”.

Het tweede deel van het rapport, kennelijk door anderen opgesteld, handelt over: „De taak der zending”. In aansluiting aan Voetius wordt betoogd, dat de zending gericht is op de planting der kerk. Het zendingsdoel is niet allereerst: persoonlijke bekering, stichten van het koninkrijk Gods, het organiseren van volkskerken. De plicht der zending is aandacht te schenken aan de doorwerking van het evangelie in het leven der volkeren. Afgewezen dient te worden het streven naar kerkelijke macht en het humanisme. Het evangelie sluit in zich vergeving der zonden, vernieuwing van het ganse leven. Deze zendingstaak worde gerealiseerd door een totale aanpak: comprehensive

ÉÉN HERDER.... ÉÉN KUDDE (IV)

§ 6. Over de synodale afwijzing van de reformatische sacramentalen.

We willen thans nagaan hoe de synode van Den Haag oordeelde over het gevoelen van hen, die de uitspraken van 1942, en derhalve ook de Vervangingsformule van 1946, verwierpen.

Zijdelings kwam deze kwestie reeds ter sprake toen we bespraken hoe de elkaar opvolgende synoden over de Verklaring van Gevoelen spraken. Wij moesten toen constateren, dat deze zich er zorgvuldig van hebben onthouden een rechtstreeks en duidelijk oordeel daaromtrent uit te spreken.

Over de houding van de synoden ten aanzien van de leer der bezwaarden is evenwel nog meer te zeggen. Zal echter het synodale gedrag in deze in het volle licht komen te staan, dan is het nodig eerst te memoreren wat de verwerpers van de synodale leerconstructie inzake de in geding zijnde leerpunten voorstonden.

Dat kan nu het beste geschieden, door ons af te vragen wat zij ten aanzien van de sacramenten geloofden.

Zeer zeker: het ging in de leerstrijd over belofte, sacrament, verbond.

Maar de gehele strijd concentreerde zich, zoals van zelf spreekt, om het sacrament. Het sacrament is immers het teken en zegel van belofte en verbond. In het sacrament krijgen verbond en belofte hun meest concrete gestalte onder de mensen.

Wat nu de bezwaarde, later ultgestoten, broeders omtrent de sacramenten leerden, hebben ze eenvoudig en duidelijk in hun Verklaring van Gevoelen geformuleerd.

Met wat zij daarin uitspraken wilden zij, ingaande op de situatie van 1943 en volgende jaren, speciaal twee momenten uit de leer der kerk ten aanzien van de sacramenten accentueren.

Vooreerst handhaafden zij, dat wat men de objectiviteit, de realiteit, de ongeschondenheid der sacramenten noemt.

En daarnaast, als consequentie van het eerste, wezen zij de subjectivering der sacramenten, zoals deze in de theorie van een het „aanwezige geloof” of de „aanwezige inwendige genade” verzegelende sacrament de kerken bedreigde, radicaal af.

Wat het eerste betreft legden de bezwaarden er de nadruk op, dat door gereformeerden en gereformeerde kerken steeds is beleiden, dat de inhoud, de kracht, de natuur van de sacramenten volstrekt onafhankelijk zijn van de gesteldheid van hen aan wie ze naar Gods ordinantien worden bediend. En dat dus de sacramenten, waar ze ook maar naar Gods bevel worden bediend, altijd en voor ieder volkomen hetzelfde betekenen en verzegelen.

Calvin predikte reeds, dat de kracht en de waarheid van het sacrament niet afhangt van de staat of het oordeel van hen, die het ontvangt. Want wat God heeft ingesteld blijft altijd vast en houdt altijd zijn

natuur, ook al veranderen de mensen ⁴⁰⁾.

In het Avondmaal wordt daarom het vlees en bloed van Christus even waarlijk aan de onwaardigen gegeven als aan Gods uitverkoren gelovigen ⁴¹⁾.

En evenzo wordt in de doop aan alle dopelingen de vergeving der zonden en de vernieuwing des levens aangeboden en — sacramenteel — ook door hen ontvangen ⁴²⁾.

Zeker, de ongelovigen bewerken door hun goddeloosheid wel, dat wat God hun tot heil beschikt, voor hen van geen nut is. Want zij versperren door hun verdorvenheid deze genade Gods de weg en bewerken zo, dat zij voor hen ijdel is. Maar dat verandert niets aan de inhoud, de kracht, de natuur van het sacrament. Ook al bleef er op heel de wereld geen enkel vonkje geloof over, dan zou het sacrament toch nog altijd het steeds gelijk blijvende, volle, waarachtige sacrament zijn ⁴³⁾.

Wat Calvin nu zo leerde — en Luther is in dit opzicht geheel homogeen met hem — werd overal in de gereformeerde belijdenissen opgenomen en alzo tot leer der kerk verklaard.

Zo vinden we b.v. in de tweede Helvetische confessie de duidelijke uitspraak, dat de volkomenheid der sacramenten niet van de waardigheid der gebruikers maar alleen van de trouw en de waarheid en de goedheid Gods afhangen. De sacramenten, zo verzekert deze belijdenis, bestaan uit woord, teken en betekende zaak. En ze zijn ware en volkomen sacramenten,

⁴⁰⁾ Institutie, IV, 14, 16.

⁴¹⁾ Idem, IV, 17, 33.

⁴²⁾ Catechismus, Zondag 49.

⁴³⁾ Catechismus, Zondag 49; Institutie, IV, 17, 33; Comment. op Ez. 20: 20.

ogt het rap-
om het evan-
annen, ziek-
9; Marc. 16;
worpen: Zijn
niet van een
liefde van
— of is het
or menselijke
beid tekenen
terbij slechts

tot Christus
ng, culturele
e ontplooiing
le christenen
elieprediking
e begeleiding
ts.
erantwoorde-
nbtelijke ver-
op de ker-
chten moeten
zullen echter
aan het ge-
verklondiging
k, maar ook
ristelijke ac-
n.

ORDELING.

igen over de

rapport veel
toeten staan.
i wordt over
ebruiken van
niet tevreden
zendingstraad,
lagwoord ge-
wat is hier-
erk door Zijn
ap, 'n nieuwe
tijd zuiver
vormen van
eel bepaald:

bepaald wordt
komst. Maar
Immers, Zijn
roegdheid ge-
le te procla-
te leren, hoe
En vóór hen
en Toekomst
ndende kerk.
de zending-
die niet ge-
stus, worden
e hen onder-
de Wielenga
gewezen —
de ware leer
onge kerken"
eel te zijn.
en. Juist nu,

op de kracht

lees en bloed
waardigen ge-
gen⁴¹⁾.
dopelingen de
ig des levens
door hen ont-

hun godde-
beschrift, voor
ren door hun
en bewerken
randert niets
an het sacra-
id geen enkel
ent toch nog
waarachtige

her is in dit
erd overal in
en also tot

tische confes-
omenheid der
er gebruikers
d en de goed-
zo verzekert
a en beteken-
sacramenten,

van het Woord. Had, toen over de plaats van de zending gesproken werd, niet duidelijk uiteengezet moeten worden, dat zij opgenomen is in het Woord-offensief van Christus? Christus is gekomen — als de Logos van Joh. 1. En Hij komt eenmaal — als de Logos van Openb. 19. En vandaag rijdt Hij zeer voorspoedig als de Held en Bruidegom van Pa. 45 op het Woord Zijner waarheid. Daardoor, daardoor roept Hij Zijn kerk tot leven en vernieuwt Hij haar ganse bestaan. Waarom is in het rapport geen lofzang op het Woord van Hem, Die leert onderhouden, gezongen?

Het rapport wijst naar de wonderen van Christus, om ruimte te scheppen voor de „totale aanpak“. De zending zou door dienstbetoon van allerlei aard de boodschap des heils brengen en leren wat tot vrede, sjaalom, heil en levensherstel dient. We moeten echter bedenken, dat Christus' wonderen profetische daden waren, niet te vergelijken met de huidige comprehensieve zendingsactiviteiten. Zij hadden een eigen plaats, evenals die van de apostelen (vgl. Hebr. 2:4). In de eerste „christelijke“ tijd waren er zeker tekenen, die de prediking van het Woord verzegelden. Maar geeft dit reden om nu maar allerlei arbeid van sociale zorg en reconstructie tot wonderen te verheffen, die op één lijn staan met het verdrijven van demonen door Christus en de apostelen, en die dus daarom als „zending“ gelegitimeerd zijn?

Wanneer verder gezegd wordt, dat de ambtelijke dienst grenzen kennen en zich beperken moet tot evangelie-prediking, stemmen we er van harte mee in. Maar de „totale aanpak“ moet opgebouwd worden — volgens het rapport — uit het gemeenschapsleven (kerk-als-organisme). We zagen vroeger reeds, hoe ook dr Honig zich de ontwikkeling van de comprehensieve „approach“ langs deze lijn denkt. Het is begrijpelijk, dat de „totale aanpak“, meer dan voorheen, toen schooldienst, medische dienst, enz. veelal in kerkelijke handen waren, thans op deze wijze de volle gelegenheid krijgt zich te ontplooiën. We achten dit zeer schadelijk voor de prediking. Een al moderner apparaat zal bovendien sommen gelds verslinden⁴¹⁾. We zijn weer terug bij de filantropie van de vorige eeuw; de beschaving wordt gedoceerd. En de preëkstool komt door al deze „liturgieën“ (diensten) in het nauw. Veel „tekenen“ — maar de betekende zaak op de achtergrond⁴²⁾.

Nu mene niemand, dat we alle „dienst“ op het „zendingsterrein“ uitschakelen willen. Maar met onderscheiding zal hier tewerk gegaan moe-

1) De zending „Board“ van „the United Presbyterian Church“ in Amerika legde zich in Egypte toe op veelokkerij. Daartoe werd in de veertiger jaren een Jersey-stier van \$ 10.000 onderhouden. In India werden 3000 dollars besteed door dezelfde zendingvereniging aan het vertalen van slaapbedjes in een hindoe-dialect. China en Korea bieden stof tot het geven van dergelijke voorbeelden.

2) We verwijzen voorts naar wat we schreven inzake het profeschrift van dr Honig in „De Reformatie“ van 22 Sept. 1951. In het Rapport inzake „De Verhouding van den zendingarbeid tot medische en onderwijs-arbeid op de zendingsterreinen“ is breed op de kwestie van comprehensive approach ingegaan (en ook op de historie van de hulpdiensten). Het besluit van de synode van Kampen om de „zendingsrapporten“ niet in de Acta op te nemen, zal ten gevolge hebben, dat deze rapporten voor het kerkvolk onbereikbaar blijven, tenzij een heruitgave plaats vindt. De zending is met een verdwijnen van studiemateriaal niet gediend. We hebben reeds improvisaties genoeg!

daar ze niet slechts de heilige zaken aanduiden, maar óók, omdat God ze aanbiedt, de betekende zaken zelf zijn, ofschoon de ongelovigen door hun eigen schuld de aangeboden zaken niet genieten⁴¹⁾.

Geheel hetzelfde vinden we nu ook in de Ned. Gel. Bel. (art. 35).

We lezen daarin immers de belangrijke zin, dat de sacramenten — het staat er zonder enige beperking: DE sacramenten — „met de betekende zaak tezamen gevoegd zijn“.

De betekende zaak — dat wil dus zeggen: Christus met al de weldaden, die Hij aan zijn gemeente belooft en bewijst — h ó ó r t b l j h e t s a c r a m e n t. Ze vormt er een integrerend deel van. Zó, dat zonder die betekende zaak de sacramenten eenvoudig geen sacramenten zijn!

Wanneer God de sacramenten laat bedienen is dus de betekende zaak daar steeds aan verbonden. Ze komt daarin mee en wordt aan hen, aan wie het sacrament wordt bediend, sacramenteel geschonken.

Zeker, de goddelozen krijgen die betekende zaak niet in zaligmakend bezit. Want ze scheuren om zo te zeggen het teken van die betekende zaak af en houden dan niets dan de naakte tekenen over. Maar dat verandert niets aan het feit — ja het bevestigt dat zelfs — dat waar ook en aan wie ook de sacramenten naar Gods ordinantiën worden bediend, deze altijd echte, waarachtige, volle sacramenten zijn. Sacramenten dus, die uit woord, teken en

41) Art. 19 Ita sacramenta verbo signis, et rebus significatis, constantia, manent vera et integra sacramenta, non tantum significantia res sacras, sed Deo offerente etam res significatas, tametsi increduli res oblatas non percipiunt.

ten worden. Allerlei breed-opgezette acties naast de eerste evangelie-prediking achten we in strijd met wat de Schrift ons voorschrijft. Het Woord is een kracht Gods. Het bestrijkt het gehele leven, comprehensief en totalitair. Het stelt voor de keuze. 't Is ook machtig het gehele leven te vernieuwen. Natuurlijk heeft de „zending“ de taak om als beeld Gods priesterlijk werkzaam te zijn. Hij zal echter in zijn werk geremd worden, als, voordat de ware LEER aanvaard is, door allerlei „diensten“ cultuuroverdracht enz. plaats heeft. Een wereldgelijkvormig, zendings-apparaat verhindert hem bovendien mobiel te zijn⁴³⁾. Komen er gemeenten, dan zullen deze vanzelf haar taak gaan verstaan inzake medische, sociale en andere „dienst“. Reeds bij het eerste brengen van het evangelie is onderwijs (bijbel-leren-lezen) in te schakelen bij het kerkewerk⁴⁴⁾. Later kan het onderwijs uitgebreid worden, als er kernen van christenen zijn. Deze „jonge kerk“ heeft dan het initiatief te nemen. Met een door anderen uitgebouwd apparaat, dat zij niet bekostigen kan, is zij niet geholpen. Eenvoud is hier het kenmerk van het ware. Indien de heidenen door het evangelie gezien hebben wat tot hun vrede dient en geleerd hebben eerst het rijk Gods te zoeken, zal de vrede Gods in het gehele leven rijkelijk hun deel worden. De kerken in het westen kunnen dan moreel en materieel steunen, zij moeten echter niet vóór de bekering der heidense volken alvast maar het een en ander opzetten. Het zuurdeeg, verborgen in het meel, doet zijn werking. Als de evangelieprediking vruchten draagt, dan werpt de Here de jonge kerk ook alles toe. Zó is de volgorde. En niet omgekeerd. Het heeft de Here behaagd door de dwaasheid der prediking (en niet door allerlei tekenen en diensten) zalig te maken die geloven.

VAN DER WAAL.

3) Mooie opmerkingen hierover heeft Roland Allen gemaakt in: Missionary Methods: St Paul's or ours? Van hem is ook: The spontaneous expansion of the Church and the causes which hinder it, zie De Geopende Deur, Dec. 1950.

4) Een suggestie: Het zou te overwegen zijn, of het niet mogelijk is een onderwijzer te mandateren om op het zendingsterrein catechese te geven (eenvoudige bijbelscholen oprichten). Hier te lande kan de kerkeraad een lid der gemeente, dat niet in het ambt staat, tot „catechiseermeester“ aanstellen. In Indië werden steeds „inlandse“ goeroes gebruikt. Waarom tevens geen „blanke goeroes“ als kerkelijke hulpkrachten? Zie in noot 2 genoemd rapport, blz. 9 en 10.

Oproep aan alle emigranten

Brs en zrs, jongens en meisjes,

Hoewel ge ver van ons verwijderd zijt, merken we steeds, dat ge met ons wilt blijven meeleven. Daarom wil ik een beroep op u doen voor medewerking aan de „Jeugdactie“.

Het doel van de „Jeugdactie“ zal u wel bekend zijn, en zo niet, dan zal ik het nog even vertellen.

Wij verzamelen afvalmaterialen en postzegels, waarvan de opbrengst ten goede komt aan de medische- en schooldienst op de zendingsterreinen onzer kerken op Soemba, Savoe en West-Borneo.

Nu is het mijn bedoeling met deze oproep om U allen te vragen buitenlandse postzegels te verzamelen, en deze b.v. in een minimumhoeveelheid van 5 kg aan mijn adres toe te zenden. Mij is f 4 tot f 8 per kg geboden naar gelang van de waarde der zegels. Ze behoeven niet gewekt te worden. Het is niet aan te bevelen, een kleinere hoeveelheid te zenden, daar anders de kans bestaat dat de vrachtkosten de opbrengst overtreffen.

betekende zaak bestaan. Sacramenten in welke tekenen en betekende zaak zijn tezamen gevoegd.

Uit het hardnekkig vasthouden van deze ongeschondenheid der sacramenten vloeiende nu als vanzelf voort, dat de verwerpers der leeruitspraken van '42 en '46 zich eveneens kanten tegen de theorie, dat de sacramenten in bepaalde gevallen óók „aanwezig geloof“ of „aanwezige inwendige genade“ verzegelen.

Wie deze theorie aanhangt, aanvaardt immers, of hij dat wil of niet, de leer van een tweërlei, een vol en een niet-vol, sacrament. Zijn er voor hem, die deze theorie verdedigt, soms niet sacramenten, die, omdat ze óók „aanwezig geloof“ of „aanwezige, inwendige genade“ verzegelen, in feite veel méér verzegelen en dus rijker inhoud en groter kracht bezitten dan de andere sacramenten, waarbij van zo'n extra verzegeling géén sprake is?

Bij deze theorie kan er daarom geen sprake zijn van de reformatische opvatting, dat de sacramenten overal en altijd dezelfde inhoud en kracht bezitten!

Zoals bekend is, wijzen de synodale stukken ter adstructie van de theorie omtrent een het „aanwezige geloof“ verzegelend sacrament op de bekende zin uit art. 33 van de Ned. Gel. Bel., dat de sacramenten „zichtbare waartekenen en zegelen zijn van een inwendige en onzienlijke zaak“.

Maar dit beroep is onjuist.

De belijdenis zegt in het genoemde artikel, dat God de sacramenten „gevoegd heeft bij het Woord des Evangelies om beter aan onze uiterlijke zinnen voor te stellen, zowel hetgeen Hij ons te verstaan geeft door Zijn woord,

Naar verhouding van de opbrengst zullen U dan foto-kaarten en zendingsalbums toegesonden worden.

Ook hun, die van plan zijn te emigreren, wil ik gaarne hierover inlichtingen verschaffen, opdat ook zij in den vreemde met de Nederlandse vrijgemaakte jeugd de band blijven gevoelen en onderhouden, en bovendien de zending steunen.

In afwachting van uw medewerking, teken ik met hoogachting en zustergroeten,

W. M. DE VRIES-JANSSEN,
Sophiastraat 22, Gouda,
Holland, giro 396656.

Plaatjesavonden voor de Zending

Reeds gedurende enige winters werden er vergaderingen belegd waarop lichtbeelden van het zendingswerk op Oost-Soemba en Savoe werden vertoond. Het doel van deze avonden was om onze mensen iets te laten zien van het werk der zending, dat door de hand des Heren zo gelukkig was voortgegaan; en verder om de gemeentelieden in Holland te laten kennis nemen van de vaak moeilijke en primitieve omstandigheden, waaronder de zendingswerkers werken en de brutale bris en zrs leven; om te vertellen van de trouw der jonge gemeenten in druk en hongers.

Dit bericht heeft de bedoeling om U te vertellen, dat wij ook deze winter er weer op uit trekken en U de adressen, waarheen U de aanvragen kunt zenden, in herinnering te brengen. Aanvragen voor de Noordelijke provincies tot en met Overijssel te richten aan G. C. Schulte-Nordholt, Luttelestraat 32, Zwolle (telefoon 6021).

Voor de overige provincies aan K. Raimond, Sophiastraat 19, Gouda (telefoon K 1820-2348).

Voor de Achterhoek en omgeving: C. W. Th. van Soregen, Asterstraat 2, Winterswijk (telefoon 494).

GEZINSLEVEN

Aangaande mij en mijn huis

„En doe barmhartigheid aan duizenden dergenen, die Mij liefhebben en Mijne geboden onderhouden“. Ex. 20:6.

In een voorgaand artikel vestigden we de aandacht op de ernstige verantwoordelijkheid die de ouders hebben ten opzichte van hun kinderen: „De Heere bezoekt de misdaad der vaderen aan hun kinderen, tot in het derde en vierde geslacht dergenen, die Mij haten“, zoo spreekt Hij in Zijn heilige wet. Hoe moest dit de ouders prikkelen tot een heiligen wandel en hen ervan afhouden, den Heere te verlaten en Zijn Wet te overtreden. De straffen, die zij zich op den hals halen, werken door, ook nog na hun dood en doen hun kinderen deelen in het wee, dat de vaders en moeders over zichzelf, maar ook over hun huis hebben doen komen. Een drinker, een spotter, een mammondienaar, een onheilige laat zijn kinderen achter, zwaar belast, ook al zou hij hun schatten van goud en zilver, van huizen en have doen erven. De Heere, de God des Verbonds, is een ijverig God.

Maar nu geldt ook het omgekeerde. Het is opmerkelijk, en ieder, die den Bijbel leest moet het opvallen, hoe vaak de Schrift met tegenstellingen werkt, om des te meer en te krachtiger haar uitspraken ons te doen verstaan. Ik heb hier voor mij Spreuken 15, waarin de voorbeelden voor het grijpen liggen:

„Een zacht antwoord keert de grimmigheid af; maar een smartend woord doet den toorn oprijzen“ (vers 1).

als hetgeen Hij inwendig doet in onze harten, bondig en vast makende in ons de zaligheid, die Hij ons meedeelt. Want het zijn zichtbare waartekenen en zegelen van een inwendige en onzienlijke zaak, door middel waarvan God in ons werkt door de kracht des Geestes“.

In deze woorden wordt het volgende geleerd:

1. God voegt de sacramenten toe aan zijn Evangelie-woord, dat wil zeggen: aan zijn belofte.

2. Dat deed Hij om iets te beter aan onze uiterlijke zinnen — gehoor, gezicht, smaak — voor te stellen, of, zoals men ook kan lezen: te vertonen, of: aan te bieden.

God stelt ons dat „iets“ eerst krachtig „voor“ door middel van het woord. Maar daarna stelt Hij dat nóg krachtiger voor door de sacramenten. En wel „aan onze uiterlijke zinnen“.

De sacramenten worden zo dus getypeerd als een zichtbaar, proefbaar woord. Zij zijn de bekrachtigde, de verzegelde beloften.

3. Wat God door de sacramenten nu zó voorstelt, is dat wat Hij te verstaan geeft in Zijn Woord en wat Hij inwendig doet in onze harten.

Dat wil zeggen: Hij stelt daarin voor het ganse heil in Christus: zijn offer, opstanding, kerkvergadering enz. Ook de afwassing der zonden en de dagelijkse vernieuwing des levens, wil men: de „inwendige genade“.

Dat alles — men lette daar toch goed op — wordt ons door en in het sacrament aan de uiterlijke zinnen voorgesteld.

Van een verzegeling van een reeds in het hart der gelovigen gerealiseerd en dus aanwezig geloof of inwendige genade is hier met geen woord sprake.